

Малієнко Юлія Борисівна —

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України.

Коло наукових інтересів: *всесвітня історія, зокрема історія Середніх віків, методика компетентнісного навчання історії у загальноосвітній школі. Член журі Всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 2016» у номінації «Історія». Поєднує наукову і педагогічну діяльність. Співавтор підручників «Історія України (Вступ до історії)» (5 клас), «Всесвітня історія. Історія України. Інтегрований курс» (6 клас), «Всесвітня історія» (7 клас).
e-mail: j-b-m@ukr.net*

DOI <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2018-4-91-98>

УДК 373.1:94(100)»05»(48)

ІНТЕГРУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ЗМІСТ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ В ЛІЦЕЇ

У статті обґрунтовано актуальність інтегрування ключових компетентностей у зміст історичної освіти в ліцеї, розкрито специфіку взаємодії ключових і предметної історичної компетентностей та шляхи її реалізації. Автор наголошує на необхідності зваженого підходу до процесу упорядкування різних компетентностей у єдину навчальну систему.

Ключові слова: компетентність; ключові компетентності; предметна історична компетентність; інтегрування ключових компетентностей у зміст історичної освіти в ліцеї.

Постановка проблеми. Серед багатьох визначень сучасної цивілізації – постіндустріальна, глобальна, технотронна, інформаційна, фінансова тощо – найважливішим для нас є її інтелектуальний вимір, адже ми живемо в період становлення суспільства знань, причому не просто знань, які фіксують ті чи інші грані дійсності, а знань, завдяки яким відбувається становлення нових цивілізаційних вимірів – динамічно стрімких, сповнених несподіваних поворотів, викликів, що вимагають енергії інтелекту, інноваційного мислення і, зрештою, інноваційної людини [4].

Саме тому сучасне суспільство зацікавлене в активних самостійних громадянах, а центральною категорією освітньої модернізації кінця ХХ – початку ХХІ ст. стає компетентність – здатність до здійснення реальних дій, потенційна готовність учнів розв’язувати проблемні завдання [5].

Адекватно реагуючи на ці виклики, українська педагогічна наука здійснює концептуальний прорив у бік компетенізації освіти. Визначаються основні тенденції модернізації української школи, реалізуються теоретичні й методичні основи компетентнісної освіти, поступово знаходиться ефективний баланс між українським і міжнародним досвідом. У контексті останнього зацентруємо увагу на поширенні ідей зовнішнього (поєднання вітчизняних і зарубіжних освітніх досягнень) та внутрішнього (взаємодія освітніх стандартів, моделей, навчальних тем тощо) інтегрування. У статті рівноправно (відповідно до мовної норми) послуговуватимемося поняттями «інтегрування» та «інтеграція».

Зрозуміло, що динамічні зміни в теорії та практиці компетентнісного навчання, пов'язані з розвитком інформаційного суспільства й освіти як його складника, зумовлюють постійні процеси оновлення змісту, стандартів, програм, підручників, підходів до навчання тощо. Саме тому на часі навчально-методичні дослідження, які сприятимуть ефективній реалізації компетентнісних підходів, ідей інтеграції в змісті історичної освіти.

Аналіз останніх досліджень дає змогу виокремити певні напрями науково-педагогічних досліджень, пов'язаних як із компетентнісним навчанням у цілому, так і власне з історичною освітою. Від 2017 року маємо їх законодавче підґрунтя – Закон України «Про освіту», який визначає мету освіти пріоритетно компетентнісною, тлумачить поняття компетентності, дає перелік ключових компетентностей. Цей підхід відображено в Концепції «Нова українська школа» (2016 р.), в оновлених навчальних програмах з історії, зокрема для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти, де очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності викладені через знання, розуміння й уміння, які відповідають знанневому, смисловою й діяльнісному компонентам компетентностей. У цій програмі посилюється змістовий аспект, зокрема зазначено, що переосмислення концептуальних засад шкільної історичної освіти є найважливішою складовою докорінної модернізації українського суспільства. Цього неможливо досягти без оновлення програм з історії України для закладів загальної середньої освіти, які визначають змістове наповнення навчального матеріалу, а, отже, зміст шкільної історичної освіти [11].

Концептуальні основи компетентнісного навчання висвітлюються у дослідженнях Н. Бібік, О. Овчарук, О. Савченко, О. Топузова, С. Трубачевої та ін. Увесь спектр теоретико-методичних засад змісту та організації шкільної історичної освіти на основі компетентнісного підходу досліджується у працях К. Баханова, О. Пометун. Різні бічні питання формування ключових і предметної історичної компетентностей розглядаються в працях В. Власова, О. Галегової, Н. Гулана, Т. Мацейків, І. Мороз, П. Мороза, Т. Ремех тощо.

Формуванню ключових компетентностей присвячуються наукові доробки В. Вербицького, С. Куликовського тощо. Ключові компетентності у дискурсі європейського виміру в освіті розкриваються Н. Бакуліною, О. Локшиною та ін.

Водночас аналіз наявної науково-методичної літератури засвідчує, що в ній відсутнє комплексне висвітлення поняття ключові компетентності в контексті історичної освіти, недостатньо розкрита взаємодія ключових і предметної історичної компетентностей у змісті історичної освіти в ліцеї. Це обумовлює актуальність нашого дослідження.

Формулювання цілей статті. Автор ставить за мету обґрунтувати актуальність інтегрування ключових компетентностей у зміст історичної освіти в ліцеї, розкрити специфіку взаємодії ключових і предметної історичної компетентностей та шляхи її реалізації, зацентувати увагу на необхідності зваженого підходу до процесу упорядкування різних компетентностей в єдину навчальну систему.

Зауважимо, що в межах однієї статті неможливо розкрити усі аспекти зазначеної теми, тож зупинимося лише на окремих теоретичних питаннях інтегрування ключових компетентностей у зміст історичної освіти в ліцеї.

Основна частина. Сучасна парадигма освіти в Україні ставить у центр освітньої діяльності формування компетентної особистості, яка готова та здатна реалізувати свої знання і досвід у проблемних ситуаціях. Саме сформовані компетентності є тими показниками, що уможливають визначення готовності випускника до самостійного життя, його подальшого розвитку, активної суспільної позиції тощо [5, с. 92-93].

Концептуальна позиція щодо основних понять висвітлюється у Законі України «Про освіту» (2017), де компетентність тлумачиться як динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей і ви-

значає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та / або подальшу навчальну діяльність [3]. Суголосну думку висловлюють й автори Концепції «Нова українська школа» [9].

Зазначені підходи контекстні європейським вимірам освіти. Так більшість економічно розвинутих європейських країн широко обговорюють питання компетентностей, що закладаються системою освіти, впроваджуються в загальноосвітній школі та відповідають запитам сучасного суспільства [1]. Одним із результатів такої діяльності стали Рекомендації Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» [12].

Спеціалісти Ради Європи визначають компетентність як здатність мобілізувати та застосовувати відповідні цінності, ставлення, навички, знання і / або розуміння, щоб належним чином і ефективно реагувати на потреби, проблеми та використовувати можливості відповідно до контексту [10].

Процес дефініювання компетентностей широко представлений в українській педагогічній літературі. Проаналізувавши визначення, які дають українські педагогічні словники, науковці власне цьому поняттю й похідним від нього, зазначимо, що всі тлумачення варіюються навколо знань, умінь, ставлень, діяльнісної сфери учнів.

Законом також визначено перелік ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності. У документах Ради Європи ключові компетентності становлять основний набір найбільш загальних понять, які мають бути деталізовані в комплексі знань, умінь, навичок, цінностей та ставлення за навчальними галузями й життєвими сферами людини [10]. За В. Вербицьким, ключові життєві компетентності також беруть до уваги в процесі оцінювання демократизації освіти молоді. Це здатність працювати в команді, застосовувати інформаційні технології, критично мислити, вирішувати конфлікти та ін. Завдання сучасного педагога – використовувати весь арсенал педагогічного впливу на учня з метою формування цих компетентностей [2].

Наведемо основні характеристики ключових компетентностей (за О. Овчарук):

- багатофункціональність;
- відносяться до ментальної діяльності високого порядку;
- багатовимірність;
- є наскрізними [10].

Певна дискретність ключових компетентностей уможливило різні способи їх використання, взаємодії з іншими показниками навчальної діяльності старшокласників.

Перш ніж перейти безпосередньо до процесів інтегрування, розглянемо інший параметр взаємодії – предметну історичну компетентність – комплексну характеристику рівня історичної освіти учнів, засновану на знаннях, ціннісних орієнтирах і досвіді, набутих у процесі навчання.

На наш погляд, історична компетентність є інтегральним показником діяльності учнів та формується з хронологічного, просторового, інформаційного, логічного, аксіологічного складників – різнобічних навчально-пізнавальних умінь старшокласників, спрямованих на опанування учнями відповідних елементів історичного змісту, вироблення школярами власного ставлення до фактів і постатей певної історичної доби. Предметна історична компетентність утворюється в рамках відповідних курсів історії і має конкретну структуру взаємопов'язаних компонентів. Не зупинятимемося детально на історичній компетентності, оскільки вона вже була предметом наших досліджень [6]. Щодо інтегрування у програмах з історії зауважимо, що поступово встановлюється оптимальне співвідношення між всесвітньою, українською і регіональною історією.

Отже, важливим аспектом сучасної школи стає освітня інтеграція. У контексті нашої статті використовуватимемо поняття «інтегрування» (інтеграція) у значенні поєднання,

взаємопроникнення складників ключових і предметної історичної компетентностей для посилення їхнього внутрішнього потенціалу й позитивного впливу на результат освітньої діяльності учнів. Підкреслимо також, що зазначені процеси характерні для будь-якого рівня навчання історії: стандарту, академічного, профільного.

Головними завданнями інтеграції ключових і предметної історичної компетентностей у змісті історичної освіти в ліцеї є:

- перетворення ключових компетентностей з абстрактної дефініції у конкретний механізм навчання історії в ліцеї, наповнення їх реальним змістом;
- наближення предметної історичної компетентності до загальних вимог сучасної української та європейської освіти;
- визначення оптимального співвідношення ключових і предметної історичної компетентностей у змісті історії в ліцеї.
- Інтеграцію ключових і предметної історичної компетентностей уможливають наступні чинники:
- ключові і предметна історична компетентність – однаково важливі і взаємопов'язані: елементи, притаманні одній компетентності, впливатимуть на формування інших [7];
- різні види компетентностей формуються, розвиваються і проявляються в процесі конкретної діяльності, а не абстрактної; компетентність не може бути ізольована від конкретних умов її реалізації та діяльності [13];
- спільними для всіх компетентностей є уміння висловлювати власну думку, критично та системно мислити, логічно обґрунтовувати позицію, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими людьми; заохочення творчості, усвідомлення значущості діяльності, яка виконується [3].

Об'єднує зазначені компетентності й наскрізний результат – застосування набутих знань і умінь у різних сферах діяльності, реальних практичних ситуаціях.

Зупинимося на предметно-змістовому аспекті запропонованої інтеграції. На уроках історії України і всесвітньої історії учні 10-11 класів (нинішні старшокласники, у майбутньому – ліцеїсти) досліджують період ХХ – початку ХХІ століть. Старшокласники вже мають певною мірою сформовані знання, уміння, навички і ставлення, тому інтеграція посилить їх особистий компетентнісний потенціал, дасть змогу орієнтуватися у складних суперечливих подіях і постатях епохи, оперувати різними історичними джерелами, виробляти власну позицію щодо вивченого. Погодимося з упорядниками нової програми з історії України (2016-2017), у передмові до якої зазначено, що шкільний курс історії України має найбільші потенційні можливості для розвитку особистості, яка усвідомлює: свою належність до українського народу та сучасної європейської цивілізації; необхідність збереження та збагачення українських культурно-історичних традицій, шанобливого ставлення до національних святинь, української мови, історії, формування культури міжетнічних і міжособистісних відносин [11].

Зазначимо, що принцип інтегрування стосується всіх складників предметної історичної компетентності. У розробленій нами таблиці в узагальненому вигляді висвітлені лише ті якості учнів, які формуватимуться в рамках ключових компетентностей на уроках історії у 10–11 класах. Водночас підкреслимо, що навчально-пізнавальні дії старшокласників є достатньо універсальними, тому їхній розподіл за ключовими компетентностями не є абсолютним. Отже, приналежність будь-якого складника предметної історичної компетентності до ключової може варіюватися залежно від потреб курсу, уроку, теми тощо. В теоретичному обґрунтуванні та упорядкуванні узагальненої таблиці використовувалися матеріали Концепції «Нова українська школа» [9], програм з історії України різних років [8; 11].

Таблиця 1

**Інтегрування ключових компетентностей
у зміст історичної освіти в ліцеї**

Ключові компетентності	Навчально-пізнавальні дії предметної історичної компетентності
вільне володіння державною мовою	<ul style="list-style-type: none"> - тлумачити історичні поняття, факти (XX – початку XXI ст.), отримані з різних джерел; складати тези, конспекти, готувати на цій основі відповідь; - готувати повідомлення, аналітичні доповіді, розгорнуті рецензії, виступати з ними; брати участь у дискусії, аргументувати власну позицію з посиланням на джерела
здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами	<ul style="list-style-type: none"> - використовувати іноземні мови для відкритого ефективного полікультурного спілкування, для знаходження й застосування відповідної історичної інформації; - аналізувати особливості розвитку та історичного спадку держав і народів XX – початку XXI ст., розуміти процеси глобалізації
математична компетентність	<ul style="list-style-type: none"> - використовувати математичні методи доведення від супротивного, доказ за аналогією; застосовувати математичні моделі для структуризації історичних фактів XX – початку XXI ст.; - оперувати хронологічними даними, статистичною інформацією для пояснення історичних процесів зазначеного періоду
компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій	<ul style="list-style-type: none"> - застосовувати наукові методи для аналізу, систематизації, узагальнення тощо історичних фактів XX – початку XXI ст.; - розпізнавати на історичній карті території українських земель, України, інших держав, перебіг історичних подій, процесів зазначеного періоду; - розуміти зв'язок наукового знання й ціннісних орієнтирів, усвідомлювати відповідальність за використання досягнень НТР
інноваційність	<ul style="list-style-type: none"> - використовувати технології критичного мислення для аналізу, інтерпретації, оцінки епохи XX – початку XXI ст.; - проявляти креативність, ініціативність під час виконання навчальних проєктів, інших історичних досліджень;
екологічна компетентність	<ul style="list-style-type: none"> - використовувати історичну інформацію для доведення необхідності розумного й раціонального користування природними ресурсами; - брати участь у захисті навколишнього середовища, розуміти значення цього для розвитку суспільства
інформаційно-комунікаційна компетентність	<ul style="list-style-type: none"> - застосовувати ІКТ для самостійного пошуку, створення, аналізу, обробки, класифікації, обміну історичною інформацією; - створювати соціальні учнівські спільноти для розв'язання навчальних проблем з історії, вирішення проєктних завдань тощо; - виявляти тенденційну інформацію з історії XX – початку XXI ст. та пояснювати її необ'єктивність
навчання впродовж життя	<ul style="list-style-type: none"> - набувати нових знань, умінь і навичок дослідження історичних процесів XX – початку XXI ст., творчо застосовувати набуте

громадянські та соціальні компетентності	<ul style="list-style-type: none"> - виявляти інтереси, потреби різних соціальних груп і окремих осіб та їхню роль в історичному процесі XX – початку XXI ст., використовувати історичний досвід для недопущення \ розв’язання конфліктів, досягнення компромісів; - висловлювати й захищати власну позицію під час дискусії; - розвивати різні форми поведінки, потрібні для ефективної та конструктивної участі під час навчання історії, у громадському житті
культурна компетентність	<ul style="list-style-type: none"> - розуміти суперечливі процеси модернізації в розвитку культури, життя населення XX – початку XXI ст., інтерпретувати й оцінювати твори світової й національної культури, визначати внесок українських митців у національну і світову культуру; - розвивати власну національно-культурну ідентичність у сучасному багатокультурному світі; - оцінювати події та діяльність людей в історичному процесі з позиції загальнолюдських та національних цінностей
підприємливість та фінансова грамотність	<ul style="list-style-type: none"> - генерувати нові ідеї для розв’язання складних контроверсійних проблем сучасності; зіставляти наукову, економічну, статистичну тощо інформацію для вироблення нових стратегій; - знаходити в історії приклади меценатства для розуміння необхідності всебічної допомоги підприємцям суспільству

Інтеграція ключових і предметної історичної компетентностей у змісті історичної освіти в ліцее сприятиме взаємовідповідності пізнавальних ставлень та практичних навичок учнів, цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань та вмінь, всього того, що можна мобілізувати для активної дії [10].

Висновки та перспективи подальших досліджень

Яких би граней компетентнісного розвитку ми не торкнулися, історична освіта відіграє в ньому важливу роль. Європейською освітньою спільнотою визнається важливість історії як основи для навчання громадян Європи, її ролі в подоланні розбіжностей і об’єднання людей шляхом встановлення взаєморозуміння і довіри між народами Європи [14]. Обрання Україною компетентнісного освітнього вектору відповідає сучасним глобалізованим викликам і потребує системного дослідження як загальних питань зазначеного підходу, так і окремих аспектів конкретних історичних предметів. Новизна і різнобічність проблеми інтеграції компетентностей унеможливорює розкриття її в одній статті. Усе це є предметом подальших науково-педагогічних і методичних досліджень.

Використані джерела

1. Бакуліна Н. Ключові компетентності у дискурсі європейського виміру – [Електронний ресурс] – [Режим доступу]: <http://lib.iitta.gov.ua/>
2. Вербицький В.В. Формування ключових компетентностей учнів – основне завдання навчального закладу – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: <http://lib.iitta.gov.ua/2372/1/Verbytsky.pdf>
3. Закон України «Про освіту» – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. Кремень В. Г. Особистість в освітньому просторі сучасної цивілізації – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: <http://znannya.org.ua/index.php>
5. Куликовський С. Генеза поняття «компетентність» у європейській та українській педагогічній науці / С. Куликовський // Людинознавчі студії. Педагогіка – 2014. – Вип. 29 (1) – С. 92-103 – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lstud_2014_29%281%29_12
6. Малієнко Ю. Б. Формування історичної компетентності засобами підручника з історії Середніх віків // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / [ред. кол.; голов. ред. – О. М. Топузов]. – К. : Педагогічна думка, 2016. – Вип. 16. – С. 203-212.

7. Методичні рекомендації потенційним авторам щодо підготовки підручників для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Додаток до листа МОН України 03.01.2018 № 1/11-103 – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: https://osvita.ua/doc/files/news/587/58792/list_mon
8. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів: Історія України; Всесвітня історія; Основи правознавства. 5 – 9 класи [текст] – К.: Видавничий дім «Освіта», 2013 – 96 с.
9. Нова українська школа: основи Стандарту освіти (2016). – Львів, 2016. – 64 с. [електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads>
10. Овчарук О. Нова українська школа: компетентнісно спрямована середня освіта – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: http://ipq.org.ua/upload/files/files/03_Novyny/2017.
11. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Історія України. Всесвітня історія (2016) – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni>
12. Рекомендації 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя». – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: <http://zakon0.rada.gov.ua/law>
13. Ягупов В.В., Свистун В.І. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти / В.В. Ягупов, В.І. Свистун // Наукові записки НаУКМА. Серія “Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота”. – Т. 71. – 2007. – С. 3 – 8.
14. History Teaching – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: <http://www.coe.int/en/web/history-teaching>

References

1. Bakulina N. Klyuchovi kompetentnosti u dy`skursi yevropejs`kogo vy`miru – [Elektronny`j resurs]. – [Rezhy`m dostupu]: <http://lib.iitta.gov.ua/>
2. Verby`cz`ky`j V.V. Formuvannya klyuchovy`x kompetentnostej uchniv – osnovne zavdannya navchal`nogo zakladu – [Elektronny`j resurs]. – [Rezhy`m dostupu]: <http://lib.iitta.gov.ua/2372/1/Verbytsky.pdf>
3. Zakon Ukrayiny` pro osvitu – [Elektronny`j resurs]. – [Rezhy`m dostupu]: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. Kremen` V. G. Osoby`stist` v osvitu`omu prostori suchasnoyi cy`vilizaciji – [Elektronny`j resurs]. – [Rezhy`m dostupu]: <http://znannya.org.ua/index.php>
5. Kuly`kovs`ky`j S. Geneza ponyattya «kompetentnist`» u yevropejs`kij ta ukrayins`kij pedagogichnij nauci / S. Kuly`kovs`ky`j // Lyudy`noznachni studiyi. Pedagogika – 2014. – Vy`p. 29 (1) – S. 92-103 – Rezhy`m dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lstud_2014_29%281%29_12
6. Maliyenko Yu. B. Formuvannya istory`chnoyi kompetentnosti zasobamy` pidruchny`ka z istoriyi Serednix vikiv // Problemy` suchasnogo pidruchny`ka : zb. nauk. pracz` / [red. kol.; golov. red. – O. M. Topuzov]. – K. : Pedagogichna dumka, 2016. – Vy`p. 16. – С. 203-212.
7. Metody`chni rekomendaciyi potencijny`m avtoram shhodo pidgotovky` pidruchny`kiv dlya 10 klasu zakladiv zagal`noyi seredn`oyi osvity`. Dodatok do ly`sta MON Ukrayiny` 03.01.2018 # 1/11-103 – [Elektronny`j resurs]. – [Rezhy`m dostupu]: https://osvita.ua/doc/files/news/587/58792/list_mon
8. Navchal`ni programy` dlya zagal`noosvitnix navchal`ny`x zakladiv: Istoriya Ukrayiny`; Vsesvitnya istoriya; Osnovy` pravoznavstva. 5 – 9 klasy` [tekst] – K.: Vy`davny`chy`j dim «Osvita», 2013 – 96 s.
9. Nova ukrayins`ka shkola: osnovy` Standartu osvity` (2016). – L`viv, 2016. – 64 s. [elektronny`j resurs] – Rezhy`m dostupu: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads>
10. Ovcharuk O. Nova ukrayins`ka shkola: kompetentnisno spryamovana serednya osvita – [Elektronny`j resurs]. – [Rezhy`m dostupu]: http://ipq.org.ua/upload/files/files/03_Novyny/2017.
11. Programa dlya zagal`noosvitnix navchal`ny`x zakladiv Istoriya Ukrayiny`. Vsesvitnya istoriya (2016) – [Elektronny`j resurs]. – [Rezhy`m dostupu]: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni>
12. Rekomendaciyi 2006/962/YeS Yevropejs`kogo Parlamentu ta Rady` (YeS) «Pro osnovni kompetenciyi dlya navchannya protyagom us`ogo zhy`ttya». – [Elektronny`j resurs]. – [Rezhy`m dostupu]: <http://zakon0.rada.gov.ua/law>
13. Yagupov V.V., Svy`stun V.I. Kompetentnisny`j pidxid do pidgotovky` faxivciv u sy`stemi vy`shhoyi osvity` / V.V. Yagupov, V.I. Svy`stun // Naukovi zapys`sky` NaUKMA. Seriya “Pedagogichni, psy`xologichni nauky` ta social`na robota”. – Т. 71. – 2007. – С. 3 – 8.
14. History Teaching – [Elektronny`j resurs]. – [Rezhy`m dostupu]: <http://www.coe.int/en/web/history-teaching>

*Малиєнко Ю. Б., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу
обществоведческого образования Інститута педагогіки НАПН України, г. Київ*

ИНТЕГРИРОВАНИЕ КЛЮЧЕВЫХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В СОДЕРЖАНИЕ ИСТОРИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ЛИЦЕЕ

В статье обоснована актуальность интеграции ключевых компетентностей в содержание исторического образования в лицее, раскрыта специфика взаимодействия ключевых и предметной исторической компетентностей и пути ее реализации. Автор подчеркивает необходимость взвешенного подхода к процессу объединения различных компетентностей в единую обучающую систему.

Ключевые слова: компетентность; ключевые компетентности; предметная историческая компетентность; интегрирование ключевых и предметной исторической компетентностей в содержание исторического образования в лицее.

Maliienko Yu., Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Research Officer of the Social Science Education Department of Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine, Kyiv

INTEGRATING THE KEY COMPETENCIES IN THE CONTENT OF HISTORY EDUCATION AT A LYCEUM

The process of defining competencies is widely presented in Ukrainian pedagogical literature. After analyzing the definitions given to this concept by the Ukrainian pedagogical dictionaries and scientists, we note that all the interpretations vary around knowledge, skills, attitudes, and activities of pupils.

The Law of Ukraine “On Education” defines the list of key competencies necessary for a modern person to succeed. Some discreteness of the key competencies enables different ways of their interaction with other indicators of educational activity of high school pupils.

Before proceeding to consider the integration we examine another parameter of interaction – a subject historical competence – a comprehensive characteristic of the level of history education, based on knowledge, value orientations and experience gained during the learning process.

In our view, the historical competence is an integral indicator of pupils’ activity, which is formed from the chronological, spatial, informational, logical, axiological components – versatile educational and cognitive skills of high school pupils, aimed at mastering the corresponding elements of historical content, the development of their own attitude to the facts and figures of the age.

Educational integration is an important aspect of a modern school. In the context of our article, we will use the notion of integration in the meaning of combination, interpenetration of the components of the key and subject historical competencies to enhance their internal capacity and positive impact on the outcome of educational activities of pupils.

The main tasks of the integration of the key and subject historical competencies in the content of history education at a lyceum are: 1) transforming the key competencies from an abstract definition into a specific mechanism of teaching history at a lyceum, filling them with a real content; 2) coordination of the subject historical competence with the general requirements of modern Ukrainian and European education; 3) determining the optimal correlation of the key and subject historical competencies in the content of history at a lyceum

Key words: competence; key competencies; subject historical competence; integration of key competencies into the content of historical education in lyceum.